

Nr 108.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1938 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om anslag för budgetåret 1938/39 till gymnastiska centralinstitutet.

(2:a avd.)

1:o) **Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar.** I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 212, sid. 529—540 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1938) föreslagit riksdagen att dels å personalförteckningen för gymnastiska centralinstitutet under rubriken tjänstemän å ordinarie stat från och med den 1 januari 1939 uppföra en professorsbefattning i kroppsövningarnas fysiologi och hygien i lönegraden B 30, dels godkänna i statsrådsprotokollet intagen avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas under budgetåret 1938/39, dels ock till Gymnastiska centralinstitutet: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 144,400 kronor.

I statsrådsprotokollet har erinrats, att samtliga de kommittéer och sakkunnigberedningar, som under de senaste årtiondena behandlat frågan om institutets organisation, vitsordat behovet av en professur i fysiologi vid gymnastiska centralinstitutet. Tanken har närmare utvecklats av 1924, 1927 och 1931 års sakkunniga, vilka förordat, att vid institutet skulle inrättas en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien, vars innehavare skulle förfoga över ett fysiologiskt laboratorium.

Kungl. Maj:t har nu på framställning av institutets direktion förelagt riksdagen förslag i ämnet, vilket innebär, att ifrågavarande professur skulle inrättas från och med den 1 januari 1939, i samband varmed det nuvarande arvudet å 6,500 kronor till en lärare i fysiologi skulle indragas. Professurens innehavare förutsättes icke skola åläggas större undervisningsskyldighet än en universitetsprofessor. Med hänsyn härtill och för att befattningshavaren skall kunna bliva i tillfälle att i erforderlig ut-

sträckning ägna sig åt vetenskapligt forskningsarbete, föreslås inrättande från och med den 1 januari 1939 jämväl av en assistentbefattning i fysiologi med ett arvode av 4,500 kronor.

I övrigt ifrågasättes för närvarande ingen annan förändring beträffande ifrågavarande anslag, än att arvodet åt läraren i anatomi på grund av ökad tjänstgöring föreslås höjt med 550 kronor till 5,650 kronor.

Departementschefen har beträffande den föreslagna professuren anfört bland annat:

»Yttre omständigheter, bland annat institutets lokala förhållanden, hava hittills förhindrat förslaget genomförande. Jag anser, att denna ur många synpunkter så betydelsefulla fråga nu bör bringas till en lösning. Behovet av den ifrågasatta professuren har vid de tidigare utredningarna så uttömmande ådagalagts, att det icke torde vara behövt att ytterligare vitsorda detsamma. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att den nya befattningen kommer att bli av betydelse icke blott för den vid institutet meddelade utbildningen utan för vårt folks fysiska fostran över huvud taget och för det praktiska arbetslivet. Enligt min mening har det allmänna en viktig förpliktelse i dessa hänseenden. Runt om i världen har värdet av vetenskaplig forskning på ifrågavarande område uppmärksamrats av de ansvariga statsmyndigheterna. I Danmark, Belgien, Tyskland, Polen, Italien, Rumänien och Japan finnas sedan åtskilliga år statliga forskningsinstitut för fysisk fostran, väl utrustade och försedda med vetenskapligt skolade arbetskrafter. För det land, som skapat den Lingska gymnastiken och där den idrottsliga verksamheten vuxit i intensitet och omfattning därhän, att den kan sägas på ett betydelsefullt sätt ingripa i medborgarnas liv, måste det vara ej blott en hederssak utan framförallt en angelägenhet av samhällelig vikt, att icke längre se denna sak försummad. Jag betraktar därför såsom ett av de mest trängande behoven på den fysiska fostrans område, att ifrågavarande hos oss hittills undanskjutna ämnesområde erhåller en företrädare med professors kompetens och tjänsteställning, vilken till sitt förfogande har ett välutrustat fysiologiskt laboratorium. Att befattningen bör knytas till gymnastiska centralinstitutet, därom råder, såsom den lämnade redogörelsen utvisar, icke några delade meningar bland företrädarna för den akademiska undervisningen. Mot benämningen av den ifrågasatta professuren har ej heller någon erinran framkommit.

Universitetskanslern, som i övrigt vitsordat professurens behövlighet, har yppat betänkligheter mot att förslaget om professurens inrättande nu genomföres, detta främst med tanke på de genom universitetsberedningens betänkande aktualiserade, universiteten och karolinska institutet berörande organisationsfrågorna. Dessa betänkligheter kan jag icke dela. Jag kan nämligen för min del icke finna, att något av de spörsmål om ändringar med avseende av förefintliga akademiska lärarbefattningar eller inrättande av nya sådana, som upptagits till diskussion av beredningen, inverkar eller kan komma att inverka på föreliggande fråga. Belysande är ju också, att såväl universiteten som karolinska institutet enstämmigt ansett en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien hava sin rätta plats vid gymnastiska centralinstitutet. Jag anser därför, att denna fråga kan prövas fristående från spörsmålet om universitets-

väsändets organisation. Den av kanslern och statskontoret berörda omständigheten, att frågan om centralinstitutets organisation så sent som vid 1934 års riksdag var föremål för omprövning, synes mig så mycket mindre motivera ett uppskov som den föreliggande frågan, enligt vad som framgår av redogörelsen i det föregående, uttryckligen undantogs från realbehandling vid nämnda tillfälle. Ett mycket starkt skäl för att frågan redan vid 1938 års riksdag bringas till ett avgörande ligger enligt min mening däri, att den blivande innehavaren av professorsbefattningen i så fall kan få tillfälle att medverka vid planläggningen av den nya byggnad för centralinstitutet, som måste uppföras under den närmare framtiden. Jag erinrar om att 1937 års riksdag anvisat medel till utredning angående ifrågavarande nybyggnad. I det följande ämnar jag framlägga förslag om beräkning av medel till en arkitekttävling för ändamålet.

Jag vill tillägga, att hinder icke synes möta att provisoriskt bereda den nye professorn arbetsutrymmen i institutets nuvarande lokaler. Såsom direktionen framhållit, finnas nämligen redan användbara laboratorielokaler inom institutet, som utan särskild kostnad kunna iordningställas för ändamålet.»

Utskottet, som i det följande tillstyrker, att medel för nästa budgetår anvisas till den av departementschefen omnämnda arkitekttävlingen, har funnit sig böra biträda förslaget om inrättande av en professur i kroppsövningarnas fysiologi och hygien vid gymnastiska centralinstitutet från och med den 1 januari 1939. Jämväl i övrigt förordar utskottet Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

Utskottet.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen må

a) å personalförteckningen för gymnastiska centralinstitutet under rubriken Tjänstemän å ordinarie stat från och med den 1 januari 1939 uppföra en professorsbefattning i kroppsövningarnas fysiologi och hygien i lönegraden B 30;

b) godkänna följande avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas under budgetåret 1938/39:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	58,350
2. Avlöning till tjänsteman å övergångsstat, <i>förslagsvis</i>	»	6,100
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Grundbelopp	kronor	68,150
b. Vikariatsersättningar		
m. m., <i>förslagsvis</i>	800	» 68,950

4. Avlöning till övrig icke-ordinarie personal	kronor	6,200
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, förslagsvis	»	4,800

Summa förslagsanslag kronor 144,400;

c) till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Avlöningar* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *förslagsanslag* av 144,400 kronor.

2:o) **Gymnastiska centralinstitutet: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkten 213, sid. 541 av ovannämnda protokollsutdrag), vilket innebär en av stegrade bränslepriser betingad anslagsökning med 1,000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Omkostnader* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *förslagsanslag* av 6,900 kronor.

3:o) **Gymnastiska centralinstitutet: Materiel, böcker m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkten 214, sid. 541—543), vilket innebär en anslagshöjning med 18,500 kronor, till större delen belöpande på utrustning av ett fysiologiskt laboratorium, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *reservationsanslag* av 22,900 kronor.

4:o) **Gymnastiska centralinstitutet: Stipendier. Gymnastiska centralinstitutet: Särskild undervisning i idrott och gymnastik m. m. Gymnastiska centralinstitutet: Anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkten 215, sid. 543 och 544), vilket innebär samma medelsanvisning som för innevarande budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1938/39 anvisa

a) till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Stipendier* ett *reservationsanslag* av 3,000 kronor;

b) till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Särskild undervisning i idrott och gymnastik m. m.* ett anslag av 5,500 kronor;

c) till *Gymnastiska centralinstitutet*: *Anordnande av kostnadsfria övningar i gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer* ett anslag av 1,000 kronor.

5:o) **Gymnastiska centralinstitutet: Allmän arkitekttävling rörande nybyggnad för institutet.** I ovannämnda proposition (nr 1) har Kungl. Maj:t (punkten 216) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition angående allmän arkitekttävling rörande nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet, som kunde varda riksdagen förelagd, till Gymnastiska centralinstitutet: Allmän arkitekttävling rörande nybyggnad för institutet beräkna för budgetåret 1938/39 ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Sedermere har Kungl. Maj:t i en den 3 mars 1938 dagtecknad proposition (nr 229), under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att till Gymnastiska centralinstitutet: Allmän arkitekttävling rörande nybyggnad för institutet för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor.

Institutets nuvarande byggnader äro belägna i Stockholm å en delvis kronan, delvis Stockholms stad tillhörig tomt av omkring 3,500 kvadratmeter inom kvarteret Fyrmörsaren i hörnet av Hamngatan och Beridarebansgatan. De staden tillhöriga tomtdelarna omfatta 1,250 kvadratmeter. Byggnaderna, som uppförts i olika omgångar (senast år 1896), hava sedan lång tid tillbaka visat sig vara otillräckliga och mindre lämpliga för undervisningen vid institutet. Med idrottens upptagande bland institutets arbetsuppgifter har därjämte uppstått ett oavvisligt krav på öppna platser för idrottsövningar.

Flera förslag till lösandet av institutets lokalfråga hava framlagts, men frågan har tills vidare fått vila, bland annat i avvaktan på institutets omorganisation. Efter statsmakternas beslut i organisationsfrågan år 1934, har lokalfrågan åter upptagits. Då de tidigare framlagda planerna på att för ändamålet disponera nuvarande krigsskolans lokaler inom Karlbergs slott övergivits, har man räknat med uppförande av helt nya lokaler åt institutet på härför lämpad plats. Då denna anläggning måste bliva av stor omfattning, har ett ingående utredningsarbete ansetts nödvändigt före byggnadsföretagets igångsättande.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 5,000 kronor till utredning angående nybyggnad för institutet.

I skrivelse den 8 februari 1938 har *byggnadsstyrelsen* avgivit preliminär utredning rörande förevarande byggnadsfråga och hemställt om anvisande av ett anslag å 40,000 kronor till anordnande av en allmän arkitekttävling för upprättande av förslag till en nyanläggning för institutet.

I sin skrivelse har byggnadsstyrelsen framhållit, att man vid den preliminära utredningen utgått från ett lokalbehov, som angivits i ett

med stöd av erfarenheter, vunna efter studier i utlandet, upprättat lokalprogram, som godkänts av direktionen över institutet.

Beträffande valet av plats för nyanläggningen har byggnadsstyrelsen framlagt fem alternativa förslag.

Alternativ A:1 avser uppförande av nybyggnader för institutet å ett av arméstabens stall m. m. för närvarande disponerat område mellan Sturevägen i väster, Valhallavägen i söder och Svea artilleriregementes kasernområde i öster. Byggnadsstyrelsen har funnit detta område icke kunna bereda plats för alla för institutet avsedda anläggningar.

Alternativ A:2 innebär ett kombinerat utnyttjande för centralinstitutet av den i alternativ A:1 omnämnda platsen och höjddatån norr om Stadion. Byggnadsstyrelsen har ansett en förläggning enligt detta alternativ komma att medföra en för institutets verksamhet menlig splittning av de ifrågasatta anläggningarna.

Alternativ A:3 avser nybyggnader å ett norr om Östermalms idrottsplats mitt emot Livregementets till häst kaserner beläget område, begränsat av Sturevägen, Östermalms idrottsplats, Tennisstadion och Gasverksvägen. Byggnadsstyrelsen har ansett detta område vara det ur olika synpunkter för institutet mest lämpliga.

Alternativ B innebär förläggning av institutet till ett område å kronoegendomen Johanneshov inom Brännkyrka församling.

Det här avsedda området, framhåller byggnadsstyrelsen, vore beläget å höjden strax söder om Skanstullsbron och upptoges för närvarande bland annat av Johanneshovs idrottsplats, vilken anläggning enligt vad styrelsen erfarit bekostats av kommunen och sålunda torde tillhöra denna, under det att själva marken tillhörde kronan. Ifrågavarande idrottsplats, som på grund av sitt mot norr oskyddade läge vore föga använd, skulle ingå i nyanläggningen för centralinstitutet och därvid utnyttjas såsom idrottsplats, medan marken söder om denna idrottsplats skulle tagas i anspråk för de för institutet erforderliga byggnaderna samt tränings- och lekfältet. Utrymme för framtida utvidgningar skulle möjligen kunna beredas söder om den väg, som begränsade området mot nämnda väderstreck. Bortsett från att ifrågavarande område låge mycket starkt utsatt för nordliga vindar, vilket för övningarna på idrottsplatsen och även för verksamheten vid institutet i övrigt måste bliva besvärande, vore området mindre lämpligt för ifrågavarande ändamål med hänsyn till att detsamma enligt den för ifrågavarande trakt projekterade nya stadsplanen komme att bliva omgiven av starkt trafikerade gator och en relativt hög bebyggelse med hyreshus.

Alternativ C slutligen avser uppförande av institutets nybyggnader vid Järvafältet.

Den s. k. Örs gård, som vore belägen inom Järvafältets sydostligaste del strax väster om Råstasjön, syntes byggnadsstyrelsen ur många synpunkter vara lämplig för centralinstitutet. Visserligen vore platsen belägen på längre avstånd från staden än de tidigare berörda områdena, men syntes detta icke hava någon större praktisk betydelse med hänsyn till de nya vägförbindelser, som inom en nära framtid torde bliva genomförda. Även kommunikationerna med karolinska institutet komme att bliva goda.

Kostnaderna för en anläggning i huvudsaklig enlighet med det uppgjorda programmet hava av byggnadsstyrelsen beräknats sålunda:

Administrationsbyggnaden	kronor 1,050,000	
4 gymnastiksalor (2 flyglar)	» 675,000	
Brottnings-, dans- och fäktlokaler	» 325,000	
Förbindelseleder	» 125,000	
Bostäder för vaktmästare och maskinist	» 50,000	
Värmecentral	» 100,000	
Yttre ledningsarbeten	» 50,000	
Tränings-, lek- och tennisplaner	» 175,000	
Vägar, planeringar och stängsel	» 75,000	kronor 2,625,000
Bad- och simhall	» 700,000	
Idrottshall	» 600,000	
Yttre ledningsarbeten	» 25,000	
Vägar och planeringar	» 50,000	» 1,375,000
		<hr/> <hr/> Summa kronor 4,000,000.

De sålunda angivna kostnaderna å sammanlagt 4,000,000 kronor avsåge en förläggning av centralinstitutet till ovannämnda område norr om Östermalms idrottsplats framför Livregementets till häst kasernetablisement (alternativ A: 3) och förutsatte att, förutom den större gymnastiksalen, den i programmet ingående idrottsplatsen ställdes på framtiden. Därest centralinstitutet skulle förläggas till Örs gård, tillkomme, utöver ovan angivna kostnader, dels 250,000 kronor för idrottsplatsens anordnande, dels ock 300,000 kronor för framdragande av erforderliga ledningar och vägar ävensom för planering och stängsel, varför den totala kostnaden i detta fall skulle uppgå till omkring 4,550,000 kronor. Den i kostnadsberäkningen gjorda uppdelningen av kostnaderna i två huvudposter å 2,625,000 kronor och 1,375,000 kronor skulle vid en förläggning till Örs gård bliva 2,825,000 kronor och 1,725,000 kronor.

Till här ovan angivna kostnader borde läggas ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor för konstnärlig utsmyckning.

Departementschefen har för egen del, efter att hava framhållit angelägenheten av en snabb lösning av byggnadsfrågan, anfört följande:

»Såsom byggnadsstyrelsens framställning ger vid handen, gäller det nu närmast att underställa riksdagen frågan om anordnande av en allmän tävling bland svenska arkitekter rörande förslagsritningar för de tillärnade nybyggnaderna. Då erfarenheten ådagalagt lämpligheten ur arkitektoniska och praktiskt-ekonomiska synpunkter av sådana tävlingar, när det gäller byggnader av större omfattning eller av mera speciell beskaffenhet, anser jag mig böra tillstyrka förslaget, att en sådan tävling anordnas.

Byggnadsstyrelsens framställning innefattar dels vissa förslag i fråga om nyanläggningens allmänna utformning, dels ock förslag beträffande byggnadernas förläggning.

Bedömandet av den förstnämnda frågan synes mig icke bereda några väsentligare svårigheter. Utformandet av själva byggnadsprogrammet

har skett under hänsynstagande till rön, som inhämtats vid besök vid likartade institutioner i utlandet. Det förefaller mig visserligen, som om byggnadsprogrammet, under intryck från länder, där kraven på standarden hos anläggningar av denna art på grund av särskilda omständigheter drivits i höjden, erhållit ganska betydande mått. Möjligheterna att vidtaga inskränkningar i avseende å anläggningens omfattning och beskaffenhet, utan eftersättande av dess ändamålsenlighet, böra därför under frågans fortsatta behandling icke lämnas obeaktade. Av byggnadsstyrelsens framställning inhämtas emellertid, att kostnadsramen är väsentligt mycket snävare än fallet varit i fråga om de motsvarande förslag, som vid ärendets tidigare behandling framstälts.

Däremot bereder bedömandet av frågan om nybyggnadernas förläggning betydande svårigheter. Då det tävlingsprogram, som skall ligga till grund för arkitekttävlingen, självfallet måste utgå från vissa lokala förutsättningar, låter det sig icke göra att uppskjuta ett ställningstagande till förläggningsfrågan till en senare tidpunkt.

Gymnastiska centralinstitutet, vars främsta uppgift är att utbilda gymnastik- och idrottslärare för våra skolor, bör erhålla en sådan förläggning, att övningsskolavdelningar av tillfredsställande kvalitet i fråga om såväl lokaler som utrustning och lärarkrafter bekvämt stå till förfogande. Vidare bör institutet för utbildningen i lek och idrott hava tillgång till för detta ändamål lämpade övningsplatser. Det är också av vikt, att centralinstitutet så förläggas, att högskolan kan bedriva sin verksamhet i kontakt med den frivilliga verksamheten för fysisk fostran i vårt land. Detta är betydelsefullt bland annat med tanke på berörda professor i rörelsefysiologi, som under sådana förhållanden kan få god tillgång till material för forskningar i fråga om kroppsövningarnas fysiologi och hygien. Som en huvudsynpunkt vid bedömandet av frågan om institutets förläggning framstår också, att kostnaderna nedbringas så långt detta låter sig göra, utan att institutets värde som centralanstalt för utbildning i gymnastik och idrott förminskas. Utgår man från att nybyggnadsföretaget måste medföra nyanläggning av idrotts- och övningsplatser, springa kostnaderna i höjden. Kunna däremot för institutets räkning utnyttjas redan befintliga idrottsanläggningar, är det möjligt att föra byggnadsfrågan i hamn för väsentligt lägre kostnader.

Det är huvudsakligen från dessa utgångspunkter, som de föreliggande förslagen till institutets förläggning enligt min mening måste bedömas. Enligt det föregående har byggnadsstyrelsen verkställt en uttömmande inventering av de möjligheter i detta hänseende, som nu förefinnas i Stockholm och i dess närmaste omgivningar. Då det synes mig önskvärt, att landets enda lärarutbildningsanstalt för fysisk fostran även i fortsättningen förläggas till huvudstaden, som för studier och utbildning på förevarande område torde erbjuda de bästa förutsättningarna, anser jag mig kunna acceptera den utgångspunkt för lokalinventeringen, som ligger däri, att styrelsen utgått från att institutet bör förläggas till Stockholm eller dess omnejd.

Ur alla de synpunkter, som ovan berörts, skulle en tillfredsställande förläggning av centralinstitutet erhållas genom bifall till *alternativet A: 3*, innebärande institutets förläggning norr om Östermalms idrottsplats mitt emot livregementets till häst kaserner. Läroanstalter av olika slag skulle finnas relativt lätt tillgängliga, och i närheten ligga två

stora idrottsanläggningar, Östermalms idrottsplats och Stadion. Området är beläget ej långt från lämplig övningsterräng, och dess allmänna karaktär passar väl för institutets ändamål. Med hänsyn till militära ändamål, för vilka området förklarats behövt, har det emellertid ansetts icke låta sig göra att reservera området för institutet. På grund härav kan den blivande arkitekttävlingen icke inriktas på en förläggning av institutet till berörda område.

En förläggning av institutet enligt *alternativ C* till Örs gård å Järvafältet kan ur vissa synpunkter te sig såsom ett ganska tilltalande uppslag. Det tomtområde, som angivits kunna ställas till förfogande, är avsevärt, utvidgningsmöjligheterna synas tryggade och den omgivande terrängen är lämplig. Detta omdöme förutsätter dock, att försvarsväsendets behov icke i framtiden påkalla inskränkningar i området eller sådana förändringar i den omgivande terrängen, att olägenheter uppstå för centralinstitutet. Med hänsyn härtill torde det icke nu kunna med bestämdhet förutsägas, huruvida en förläggning till denna plats kommer att i framtiden vara till fördel för institutet. Detta alternativ är icke mindre än 550,000 kronor dyrare än något av de andra, på grund av att idrottsplats måste anordnas, ledningar framdragas långa sträckor och vägar anläggas. Visserligen är det tänkbart, att på denna plats kostnaderna skulle kunna nedbringas därigenom, att vissa anläggningar kunde utnyttjas gemensamt för den civila och den militära gymnastik- och idrottsutbildningen och kostnaderna för dessa anläggningar under sådana förhållanden delas mellan institutet och försvarsväsendet. Emellertid föreligger ingen utredning, om och i vad mån försvarsväsendet har behov av en idrottsplats med ifrågavarande belägenhet eller över huvud taget rörande planerna på en militär gymnastik- och idrottskolas anordning. Med hänsyn till centralinstitutets behov förefaller det mig sannolikt, att, om ett sådant sambruk skulle komma till stånd, det kunde uppstå mycket stora svårigheter att friktionsfritt tillgodose de anspråk på anläggningarna, som från ömse sidor skulle komma att ställas. Den omständighet, som emellertid enligt min mening får tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av detta alternativ, är den dåliga tillgången på närbelägna övningsavdelningar vid skolor. Inom räckhåll finnes intet allmänt läroverk, och de skolor av annan art, som finnas tillgängliga — kommunal mellanskola och folkskolor — synas icke vara tillräckliga eller lämpliga för institutets behov. Elevernas förflyttningar mellan institutet och vederbörande skolor skulle på grund härav bli mycket tidsödande och försvåra en ändamålsenlig planläggning av arbetet vid institutet. Givetvis kommer skolväsendet i Solna kommun att undergå utveckling, men i vilken riktning denna kommer att gå, kan icke nu bedömas. Att vid prövningen av föreliggande fråga bortse från eller till sin betydelse reducera sistberörda förhållanden under hänvisning till en oviss framtid finner jag icke försvarligt. Jag finner mig av nu anförda skäl icke kunna tillstyrka, att det fortsatta utredningsarbetet inriktas på en förläggning av institutet till Örs gård å Järvafältet.

Alternativ B, vilket innebär institutets förläggande till kronoegendomen Johanneshov inom Brännkyrka församling, synes mig föga tilltalande. Området är olämpligt beläget bland annat med hänsyn till de ofördelaktiga vindförhållandena. Visserligen vore det måhända möjligt att in-

bespara anläggningskostnaderna för en idrottsplats, genom att Johanneshovs idrottsplats skulle kunna tänkas efter överenskommelse bliva tagen i anspråk för institutets räkning. Inom en nära framtid kommer emellertid området av allt att döma att vara centrum för en omfattande bostadsbebyggelse, och de nackdelar, som härigenom uppkomma för institutets del, synas mig avgörande vid ett ställningstagande till detta alternativ, vilket därför av mig avstyrkes.

Alternativ A: 1, innebärande en förläggning av institutet till ett område mellan Sturevägen, Valhallavägen och Svea artilleriregemente, är ur flera synpunkter fördelaktigt, även om området utan utvidgning icke bereder utrymme för alla de projekterade anläggningarna. En förläggning av institutet till denna plats har emellertid mött motstånd från de militära myndigheterna, som avstyrkt detta alternativ, emedan området åtminstone tills vidare vore erforderligt för militära ändamål. Med hänsyn härtill är jag förhindrad att förorda institutets förläggning till denna plats. Av samma skäl måste jag också under nuvarande förhållanden avstyra *alternativet A: 2*, innebärande ett kombinerat utnyttjande av nyssnämnda plats och höjdplatån nordost om Stadion.

Jag har alltså efter den närmare prövning, jag ägnat byggnadsstyrelsens förslag, icke funnit mig kunna tillstyrka något av de fem alternativa förläggningsförslag, som av byggnadsstyrelsen satts i fråga.

Efter ingående överväganden har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att institutets förläggningsfråga likväl bör kunna lösas på ett i det stora hela tillfredsställande sätt, genom att för ändamålet toges i anspråk den berörda *höjdplatån nordost om Stadion* mellan denna anläggning och Östermalms idrottsplats samt allmänna barnbördshuset.

Detta område har redan reserverats för ändamålet. I detta hänseende må erinras, att 1924 års sakkunniga för utredning angående gymnasiska centralinstitutets verksamhet och därmed sammanhängande frågor i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 14 mars 1925 anhöllo om vidtagande av åtgärder för att berörda område måtte reserveras såsom blivande tomt för institutet. I anledning av denna framställning hördes riksmarskalksämberet, som i skrivelse den 19 maj 1925 meddelade, att ämbetet samma dag anmodat intendenten för Djurgården att iakttaga, att området i fråga skulle tills vidare reserveras för eventuellt framtida upplåtande som byggnadsplats för centralinstitutet.

Ett förläggande av institutet till denna plats innebär alltså ett fullföljande av en redan uppgjord plan, som fortfarande är av den aktuella innebörd, att den kan realiseras som en för framtiden bestående lösning av institutets byggnadsfråga. Platsen i fråga uppfyller alla de förutsättningar, som enligt vad jag i det föregående anfört böra gälla i fråga om institutets förläggning. Närliggande delar av staden erbjuda god tillgång på skolor av olika slag, och förhållandena i detta hänseende torde komma att inom en snar framtid ytterligare förbättras. I övningsskolhänseende erbjuder alltså detta alternativ lika stora fördelar som alternativen A: 1—3. På ömse sidor om området ligga Stadion och Östermalms idrottsplats, den sistnämnda skild från området allenast genom en smal, föga trafikerad väg och Stadion i dess omedelbara grannskap. Så beläget, kan institutet upprätthålla den nära kontakt med den fria idrottsliga verksamheten, som i det föregående framställts såsom ett önskemål. I detta avseende överträffar förevarande alternativ de

övriga alternativen. I fråga om tillgången till fri övningsterräng vid en förläggning till nu förevarande plats hänvisar jag till vad institutets lärarkollegium anfört i sitt förut återgivna yttrande.

Som ett skäl emot en lösning av byggnadsfrågan efter dessa riktlinjer har angivits, att området i fråga icke skulle kunna bereda tillräckligt utrymme för institutets räkning. Härvid synes man dock hava förbisett, att institutet som nämnts på båda sidor kommer att omgivas av förstklassiga idrottsanläggningar, av vilka institutet kan få begagna sig för sin verksamhet.

Vad först beträffar Östermalms idrottsplats, inhämtas av handlingarna i ärendet, att denna idrottsplats med undantag för vissa delar, vilka för bestämd tid upplåtits till aktiebolaget Tennisstadion, av Kungl. Djurgårdens förvaltning upplåtits på arrende till Sveriges centralförening för idrottens främjande för en tid av sammanlagt 40 år från och med den 1 april 1929 till och med den 31 mars 1969. Enligt arrendebestämmelserna är centralföreningen, om för allmänt behov större eller mindre del av det upplåtna området skulle erfordras, skyldig att efter minst sex månaders förut skedd uppsägning avträda lägenheten eller erforderlig del därav utan rätt till annan ersättning än för å avträdd del befintlig byggnad, värderad på visst, i bestämmelserna angivet sätt. Härav framgår, att det allmänna är oförhindrat att utnyttja området för gymnastiska centralinstitutet, exempelvis för uppförande av den idrottshall, som icke torde kunna beredas utrymme å höjdplatån nordost om Stadion. Denna idrottshall kan, enligt vad jag inhämtat, för en relativt begränsad kostnad förenas med höjdplatån genom en enkel viadukt över den väg, som enligt vad nyss sagts skiljer höjdplatån från Östermalms idrottsplats.

Vad Stadion beträffar böra hinder icke heller möta att för institutets räkning i mån av behov utnyttja denna staten tillhöriga anläggning, varvid jag självfallet förutsätter, att banorna och anläggningen i övrigt hållas i fullgott skick och användas på sådant sätt, att de även i fortsättningen kunna i samma utsträckning som eljest begagnas för tävlingsidrott. På detta sätt skulle stadionanläggningen kunna komma till nytta för den fysiska fostran i vida högre grad än nu är fallet. Det bör anmärkas, att arbetet vid centralinstitutet är förlagt till sådana tider, att några intressekollisioner med den frivilliga idrottens tävlingar icke behöva uppstå.

Institutets byggnader böra alltså enligt min mening förläggas till omnämnda höjdplatå utom idrottshallen, som förlägges till Östermalms idrottsplats, vilken medelst en viadukt förbindes med höjdplatån. För institutets räkning utnyttjas Östermalms idrottsplats i övrigt — för närvarande tills vidare utan annan förändring av nu gällande arrendeupplåtelse än som betingas av idrottshallens förläggande till idrottsplatsen — ävensom Stadion. Detta förslag innebär, förutom de fördelar, som i det föregående framhållits, den påtagliga vinsten, att för institutet icke behöva anläggas särskilda idrottsplatser, utan att för detta ändamål kunna utnyttjas redan befintliga, högklassiga sådana anläggningar. Skulle det vid frågans fortsatta behandling visa sig fördelaktigare att placera idrottshallen, vars tillkomst är en angelägen sak, på annat närliggande område, som för ändamålet kan komma att stå till förfogande,

har jag intet att erinra häremot. Möjligheten av en sådan lösning bör beaktas vid arkitekttävlingen.

Mot förslaget kan invändas, att gymnastiska centralinstitutet kommer att ligga långt från karolinska institutet, dit för närvarande elevernas undervisning i anatomi och fysiologi är förlagd. Intet av de förutberörda alternativen kan emellertid i detta hänseende anses vara nämnvärt fördelaktigare.

Vad beträffar institutets utvidgningsmöjligheter, därest det förlägges till nu ifrågavarande plats, vill jag betona, att institutets behov synas mig för överskådlig tid bliva väl tillgodosedda, om byggnadsförslaget i stort sett genomföres enligt byggnadsstyrelsens program, vilket kan ske på nämnda plats. Det är visserligen riktigt att vid uppgörande av byggnadsförslag planera med hänsyn till framtiden, men även härutinnan är det nödvändigt att iakttaga en viss begränsning. I den mån några som helst hållpunkter saknas för bedömande av ett framtida utvidgningsbehov, är man hänvisad till lösa antaganden eller rena gissningar, som icke synas mig böra tillmätas något inflytande på frågans avgörande.

På grund av den läggning, byggnadsstyrelsens föreliggande förslag erhållit, har det alternativ, som nu av mig förordats, icke varit föremål för vederbörande myndigheters särskilda bedömande. På grund härav anmodade jag direktionen över gymnastiska centralinstitutet i skrivelse den 1 mars 1938 att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande, huruvida direktionen ansåge sig kunna förorda, att centralinstitutet förlades till omförmälda höjdplatå under förutsättning, att såväl Östermalms idrottsplats som Stadion finge, i den mån så lämpligen kunde ske, av institutet begagnas för den vid institutet bedrivna undervisningen. Med anledning härav har direktionen i utlåtande den 2 mars 1938 anfört, att direktionen, under förutsättning att institutet erhöle bestämd rätt att i nödig utsträckning begagna såväl berörda idrottsplats som Stadion, ville tillstyrka en förläggning av institutet till nämnda höjdplatå. I en framtid syntes dock Östermalms idrottsplats böra helt upplåtas åt institutet. Direktionen förutsatte dessutom, att tomten finge minst den utsträckning, som framginge av byggnadsstyrelsens skrivelse till direktionen den 22 januari 1938. Direktionen ville därjämte framhålla angelägenheten av att åtgärder i god tid vidtoges för att möjliggöra framtida utvidgning samt för att förhindra innestängande bebyggelse.

Riksmarskalksämberet har vidare i utlåtande den 3 mars 1938 tillstyrkt, att ifrågavarande område upplåtes till nybyggnad för centralinstitutet med en av djurgårdsintendenten föreslagen inskränkning av innebörd, att uppfartsvägen från Planterhagsvägen till allmänna barnbördshuset bibehålles oförändrad och sålunda får bilda gräns för området i nordost. I övrigt har ämberet förklarat sig förutsätta, att djurgårdsförvaltningen, i likhet med vad tidigare vid liknande tillfällen varit fallet, gottgöres för genom upplåtelsen mistade arrendeinkomster.

Mot vad av direktionen, respektive riksmarskalksämberet sålunda yttrats, har jag intet att i huvudsak erinra. Den beskärning av tomtområdet, som nödvändiggöres vid ett bibehållande av berörda uppfartsväg till barnbördshuset, synes kunna ske utan olägenhet för centralinstitutet.

Jag förordar således, att den arkitekttävling rörande förslagsritningar till nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet, till vilken anslag nu

bör äskas av riksdagen, skall avse institutets förläggande till oförmälda höjdplatå nordost om Stadion och i övrigt huvudsakligen grunda sig på den av byggnadsstyrelsen föreslagna byggnadsplanen. Innan medel ställas till förfogande för tävlingen, torde ärendet, i vad det avser ifrågasvarande områdes ianspråktagande för centralinstitutets nybyggnad, få underställas Hans Maj:t Konungens prövning.

Kostnaderna för ett realiserande av det av mig förordade alternativet torde kunna hållas inom det av byggnadsstyrelsen angivna beloppet av 4,000,000 kronor.

Ståndpunkt torde icke behöva i detta sammanhang fattas till frågan om sättet för utnyttjande av den tomt, varpå centralinstitutets byggnader nu äro belägna och som, i den mån den icke tillhör staden eller behöver tagas i anspråk för stadsplaneregleringen, kan disponeras för andra statliga ändamål eller försäljas.

Det anslag till anordnande av arkitekttävlingen, som för nästa budgetår bör anvisas, synes mig kunna begränsas från av byggnadsstyrelsen äskade 40,000 kronor till 35,000 kronor, vilket belopp lämpligen bör anvisas i form av reservationsanslag.»

Den av departementschefen förordade arkitekttävlingen synes böra komma till stånd. Utskottet har intet att erinra mot att anslag för ändamålet anvisas för budgetåret 1938/39.

Utskottet.

Vid besök å ort och ställe har utskottet tagit i närmare skärskådande de platser, som enligt det ovanstående ifrågasatts som förläggningsplatser för centralinstitutet. Utskottet har därvid kommit till den uppfattningen, att den av departementschefen förordade förläggningen av centralinstitutets huvudbyggnader till höjdplatån nordost om Stadion erbjuder en lämplig lösning av institutets byggnadsfråga. Utskottet tillstyrker därför, att som förutsättning för arkitekttävlingen må gälla, att nybyggnaderna för institutet förläggas på sätt av departementschefen angivits, d. v. s. idrottshallen till Östermalms idrottsplats eller eventuellt på annat näraliggande område och nybyggnaderna i övrigt till nämnda höjdplatå.

Utskottet förordar, att till bestridande av kostnaderna för arkitekttävlingen anvisas ett anslag av 35,000 kronor. Ej heller i övrigt har utskottet något att erinra mot vad av departementschefen föreslagits.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen må till *Gymnastiska centralinstitutet: Allmän arkitekttävling rörande nybyggnad för institutet* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *reservationsanslag* av 35,000 kronor.

Stockholm den 22 april 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.